

CZU 343.343.3

DOI <https://doi.org/10.52388/2345-1971.2023.1.15>

EVOLUȚIA ISTORICĂ A INFRAȚIUNII DE HULIGANISM

Vitalie TIHON

Doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne,

Chișinău, Republica Moldova,

e-mail: tihon.vitalie@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0003-0511-5563>

Fundamentul unei comunități armonioase îl constituie respectul reciproc oferit de fiecare în parte, ca semn de recunoaștere a valorilor existente în cadrul societății. Respectul reprezintă una dintre cele mai importante valori morale ale ființei umane, deoarece constituie cheia unei interacțiuni sociale armonioase. Însă, în ultimele decenii se atestă o creștere alarmantă a ratei de încălcare a regulilor de conviețuire socială, prin manifestări și acțiuni brutale de tulburare a ordinii publice, fapt ce denotă lipsa de respect și bun simț față de normele morale promovate în societate. Primele acte legislative în care se regăseau unele reglementări ale actelor de huliganism datează încă din cele mai vechi timpuri.

Cuvinte-cheie: conviețuire socială, ordine publică, huliganism, drepturile omului, libertăți fundamentale.

THE HISTORICAL EVOLUTION OF THE CRIME OF HOOLIGANISM

The foundation of a harmonious community is the mutual respect offered by each individual, right as a sign of recognition of the existing values within the society. Respect is one of the most important moral values of every human being, because it is the key to a harmonious social interaction. However, in recent decades there has been an alarming increase in the rate of violation of the rules of social coexistence, through demonstrations and brutal actions to disturb public order, a fact that denotes a lack of respect and good sense towards the moral norms promoted by society. The first legislative acts in which some regulations of acts of hooliganism were found date back to ancient times.

Keywords: social coexistence, public order, hooliganism, human rights, fundamental freedoms.

L'ÉVOLUTION HISTORIQUE DU CRIME DE HOOLIGANISME

Le fondement d'une communauté harmonieuse est le respect mutuel offert par chaque individu, juste comme un signe de reconnaissance des valeurs existantes au sein de la société. Le respect est l'une des valeurs morales les plus importantes de tout être humain, car il est la clé d'une interaction sociale harmonieuse. Cependant, au cours des dernières décennies, il y a eu une augmentation alarmante du taux de violation des règles de coexistence sociale, à travers des manifestations et des actions brutales visant à troubler l'ordre public, un fait qui dénote un manque de respect et de bon sens envers les normes morales promues par société. Les premiers actes législatifs dans lesquels des réglementations d'actes de hooliganisme ont été trouvées remontent à l'Antiquité.

Mots-clés: coexistence sociale, ordre public, hooliganisme, droits de l'homme, libertés fondamentales.

ИСТОРИЧЕСКАЯ ЭВОЛЮЦИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЯ ХУЛИГАНСТВО

Основой гармоничного сообщества является взаимное уважение, предлагаемое каждым человеком, как знак признания существующих ценностей в обществе. Уважение – это одно из важнейших моральных ценностей каждого человека, поскольку является ключом к гармоничному социальному взаимодействию. Однако, в последние десятилетия наблюдается тревожный рост числа нарушений правил социального сосуществования посредством демонстраций и

жестоких действий, направленных на нарушение общественного порядка, что свидетельствует об отсутствии уважения и здравого смысла к моральным нормам, продвигаемым обществом. Первые законодательные акты, в которых были обнаружены некоторые положения о хулиганских действиях, относятся к глубокой древности.

Ключевые слова: социальное сосуществование, общественный порядок, хулиганство, права человека, основные свободы.

Introducere

Securitatea statului și a societății, siguranța persoanei constituie valori sociale fundamentale. De existența și nestingerita lor realizare depinde normala desfășurare a activității statului în realizarea sarcinilor și funcțiilor care îi revin. Reglementarea riguroasă a relațiilor sociale, așezarea întregii vieți pe bazele trainice ale legalității, ale ordinii de drept și disciplinei, reprezintă o cerință firească a democrației [15, p. 131].

Astfel, într-un stat de drept un loc deosebit de important îl ocupă asigurarea și menținerea ordinii publice și a securității publice, măsurile care contribuie la executarea legilor și hotărârilor judecătorești, buna conviețuire în societate, cât și buna funcționare a serviciilor de stat [15, p. 132].

Metodologia de cercetare folosită. În procesul de elaborare a prezentului articol științific au fost utilizate așa metode precum: metoda logică (bazată pe studiu inductiv și deductiv), metoda istorică și metoda comparativă.

Expunerea conținutului de bază

Din punct de vedere a retrospectivei istorice a actelor normative ale Orientului Antic, subliniem precum că, primele reglementări ale unor acțiuni intenționate care încalcă ordinea publică se regăsesc în Codul de legi al regelui Hammurabi (sec. XVIII î.Hr.).

Regele Hammurabi (1792-1749 î.Hr.) fiind suveran al regatului vechi babilonian, abil, om politic, talentat comandant militar, a transformat micul regat din Mesopotamia centrală în cea mai importantă putere a Orientului Mijlociu. După ce a cucerit întregul Sumer, Hammurabi a constrâns Asiria să recunoască suze-

ranitatea Babilonului. Domnia sa reprezintă o epocă de vârf a civilizației babiloniene care încearcă unificarea jurisdicției mesopotamiene și se cristalizează cele două mari eposuri: „Poemul creațiunii” și „Epopoea lui Ghilgameș” [9].

Codul lui Hammurabi, este cel mai vechi cod de legi cunoscut până astăzi, întocmit la inițiativa lui Hammurabi și păstrat pe o stelă de diorit, sub forma unei lungi inscripții cuneiforme, a fost descoperit la Susa, în anul 1901. El reunește, în 282 de articole, remarcabile prin concizia și claritatea enunțului, dreptul civil, penal și comercial al epocii [9].

Numeroase documente arată cum a fost pus în practică codul lui Hammurabi, care a dat naștere unei bogate jurisprudențe în epocile posterioare. Această legislație a fost pusă în practică aproape 1000 de ani în regiunea mesopotamiană [14, p. 35].

Ordinea articolelor cuprinse în cod era următoarea: procedura – art. 1-5; apărarea proprietății – art. 6-25; condiția și obligațiunile dregătorilor – art. 26-41; cultura agricolă și animală – art. 42-65; după o lacună urma împrumutul cu dobândă, comerțul și obligațiunile – art. 100-126; căsătoria – art. 127-177; despre femeile templelor și despre concubine – art. 178-184; adopțiunea – 185-193; dreptul penal – art. 194-233; dreptul marital – art. 234-240; închisoarea și locațiunea de serviciu – art. 241-277; sclavia – art. 278-282 [14, p. 35].

Un loc separat în respectiva culegere de legi, îl ocupă reglementările ce se referă la stabilirea pedepselor corespunzătoare așa numitele „legi ale talionului” pentru comiterea unor infracțiuni soldate cu vătămări corporale

și anume: „Dacă un om îți scoate ochiul unui om liber, i se va scoate și lui ochiul” (§ 196-225).

De asemenea, Codul lui Hammurabi cuprindea și unele reglementări ce se referă la circumstanțele atenuante și anume la vinovăție. Astfel, fără vinovăție nu poate exista nici infracțiune și nici răspundere penală.

Așadar, dacă făptuitorul, fiindu-i constrânsă voința, nu s-a putut manifesta în mod liber sau, dacă nu și-a putut da seama din cauza unei erori de fapt, caz fortuit, iresponsabilitate etc. în momentul comiterii faptei de urmările prejudiciabile ce pot surveni, nu există vinovăție și prin urmare, nici încredințare.

Din acest considerent, codul prevedea precum că persoana care, într-o încăierare a lovit o altă persoană o rănește și demonstrează că a săvârșit fapta fără vinovăție, nu va fi pedepsită, însă, va fi ținută să plătească îngrijirea medicală a persoanei rănite (art. 206). Dacă cel rănit în cele din urmă decedează, delinquentul se va pedepsi cu o amendă de jumătate de mină de argint, în cazul când persoana decedată a fost un om liber, și, numai cu a treia parte din mină, dacă victima a fost o persoană „măruntă” (art. 207, 208).

Următorul monument legislativ important în care se regăsesc unele reflecții privind infracțiunea de huliganism îl constituie Codul lui Iustinian, cunoscut sub denumirea „Colecția de drept civil”.

Împăratul Iustinian (483-565) este cunoscut pentru codul de legi care a fost întocmit în timpul domniei sale. Codul lui Iustinian a perpetuat geniul creator al Romei în jurisprudență și ulterior, a stat la baza dezvoltării sistemului juridic în multe țări europene.

Iustinian s-a născut în jurul anului 483, la Tauresium, în Iugoslavia de azi. Era nepotul lui Iustin I, un țaran trac aproape analfabet, care a urcat treptele ierarhiei militare și a devenit conducătorul Imperiului Roman de Răsărit [13].

Codul lui Iustinian reprezintă o colecție substanțială de legi compilate sub sponsorizarea lui Iustinian I, conducător al Imperiului Bizantin.

Opera legislativă a lui Iustinian cuprinde patru lucrări de vază și anume Codul, Digestele (Pandectele), Instituțiile și Novelele.

Codul împăratului Iustinian a fost elaborat de o comisie formată din 10 profesori și avocați în frunte cu Tribonian, cel mai mare jurisconsult al vremii. Lucrarea a fost publicată în două ediții. Prima ediție cuprinde constituțiunile imperiale care au fost date din vremea împăratului Hadrian până în anul 529, iar ediția a II-a cuprindea constituțiunile imperiale date din vremea lui Hadrian până în anul 534. Codul a fost împărțit în 12 cărți, după modelul Legii celor XII Table, care erau divizate în funcție de ramura dreptului.

Așadar, respectiva lucrare era împărțită în următoarele subiecte și anume:

- Cartea I: dreptul canonic, dreptul ecleziastic, izvoarele dreptului etc.
- Cărțile II-VIII: drept privat cu schița edictului.
- Cartea IX: dreptul penal.
- Cărțile X-XII: drept administrativ și financiar.

Anume în Cartea a IX-a intitulată „Dreptul penal” se regăseau unele reglementări referitoare la acțiunile care încalcă grosolan ordinea publică, la agresiune stradală etc.

Digestele constituie o culegere de fragmente din operele jurisconsultilor clasici romani, fiind elaborată de o comisie constituită din 15 profesori și avocați în frunte cu Tribonian.

Institutele reprezintă un manual adresat studenților de la drept. Institutele erau obligatorii, fiind considerate drept izvor de drept.

Novelele reprezintă o completare a Codului, constituite din 158 de Constituții date de Iustinian în ultimii 30 de ani de domnie [2].

Legislația lui Iustinian a salvat de la pierire o parte din genialele creații juridice romane.

Normele cuprinse în această legislație au constituit baza „recepționării” dreptului roman, iar fenomenul recepționării a avut o însemnătate excepțională în dezvoltarea ulterioară a dreptului feudal și a dreptului burghez în ansamblu. De aici rezultă importanța practică a acestei legislații [14, p. 106].

Alt monument legislativ unde se regăsesc tangențial unele reglementări ce vizează infracțiunea de huliganism este Pravila rusă. Respectivul act legislativ reprezenta o compilație de vechi cutume slave, realizată în perioada secolelor al IX-XII-lea, inițiată în cnezatul Kievului și continuată în cnezatele succesoare acestuia.

Prima apariție în forma scrisă a respectivei pravile datează din sec. al XI-lea și grație inițiativei cneazului Iaroslav I cel Înțelept, a doua versiune a Pravilei ruse apare cu un secol mai târziu, în timpul domniei cneazului Moscovei – Iuri Dolgoruki.

Analizând atent conținutul Pravilei ruse, constatăm absența unor abordări concrete ce ar viza ordinea și securitatea publică. Totuși, unele norme, tangențial reglementează acțiuni similare cu fapte de huliganism.

În acest sens, în conținutul art. 10 a fost stabilită o pedeapsă pecuniară în quantum de 3 grivne pentru violență comisă de soț asupra soției [16, p. 21].

Următorul act legislativ care reglementa inițierea unei lupte în locuri publice (în piață, pe stradă sau la o sărbătoare,) este Cartea juridică din Pskov, care în art. 27 prevede următoarele: „Cel care a inițiat o luptă în locuri publice precum piață, stradă, oraș sau suburbie, sat, fără intenția de a jefui, în prezența a 4 sau 5 persoane, va fi adus victimei și va achita o amendă statului”.

În art. 80 al respectivului act legislativ se menționa precum că: „Cel care se va prezenta de sine stătător victimei și se va înțelege cu ea, va fi scutit de plata amenzii judiciare statului” [16, p. 21].

În luna mai a anului 1715, pentru prima dată în Imperiul Rus, împăratul Petru I (1672-1725) a publicat un cod militar procedural-criminal și l-a numit „Articolul Militar” din 1715.

Respectivul articol a fost elaborat de către împărat în scopul gestionării mai eficiente a armatei și prezenta o compilație a diferitelor surse legislative din alte țări. Articolul Militar se compunea din 24 de capitole care se divizau în 209 de articole. Fiecare articol din prezentul cod militar se completa cu anumite interpretări și explicații care făceau trimitere la definirea conceptului de infracțiune precum și lista acestora, la noțiunea de răspundere penală, sancțiune penală etc. [3].

Acest document a fost valabil până în timpul domniei împăratului Nicolae I (1825-1855).

În pofida specificului reglementărilor de ordin juridico-militar ce se cuprindeau în Articolul Militar din 1715, acesta conținea și un șir de norme ce prevedeau răspundere penală pentru încălcarea ordinii publice atât în timpul ofierii slujbelor religioase (art. 3, 4, 11, 12), cât și în perioada satisfacerii serviciului militar și în timpul concedierii temporare de la serviciu.

La fel, în articolul 37 al aceluiași cod era prevăzută răspunderea penală pentru darea unei alarme false s-au zgomotul produs după stingere.

Un alt articol, și anume art. 48, prevedea răspundere pentru inițierea unor dezordini în cetăți sau oraș. Astfel, cel ce va produce un zgomot noaptea în cetate, oraș s-au pe stradă va fi supus unei pedepse imediate.

Următorul articol – art. 177, conținea reglementări referitoare la răspunderea penală pentru utilizarea unor cuvinte necenzurate sau interpretarea unor cântece cu conținut obscen.

În anul 1782, împărăteasa Rusiei – Ecaterina a II-a (1729-1796) pentru prima dată introduce „Carta Protopopiatului sau Polițistului”. Potrivit acesteia, consiliul a devenit organul departamental de poliție pe oraș. Acesta era

format din executori judecătorești, un primar și un șef de poliție, precum și din orășeni investiți în această funcție în urma alegerilor locale.

În „Carta Protopopiatului sau Polițistului” era inclusă o instanță specializată pentru diverse abateri publice precum: beție, injurii, jocuri de noroc, construcții neautorizate și darea sau luarea de mită. După efectuarea unor cercetări prealabile de către instanța respectivă, dosarul se transfera în instanța de judecată. Pedepsele aplicate pentru diverse abateri publice constau în închisoare într-o casă de muncă, amendă și, după caz interzicerea anumitor activități.

În Rusia, până în anul 1835, în domeniul dreptului penal s-au aplicat numeroase legi, printre care chiar și „Pravila de Sobor” a Marelui Duce Alexei Mihailovici al Rusiei (1875-1895). Începând cu anul 1835, intră în vigoare Codul general intitulat „Svod zakonov”, codificarea căruia fiind înfăptuită de parlamentarul M.M. Speranski (1772-1839) [1, p. 87].

În art. 425 al prezentului cod era prevăzută răspunderea penală pentru beție, comportament revoltător, desfrânare în loc public a oficialilor sau militarilor trecuți în rezervă. În respectivul articol sunt descrise tipurile de acțiuni, dar nu este dată o definiție clară a locului public, astfel, deducem precum că orice loc ar putea fi tratat ca loc public.

La mijlocul secolului al XVII-lea au fost adoptate cele mai importante izvoare ale dreptului scris din epoca feudalismului. Dintre acestea ținem să amintim Cartea românească de învățătură („Cartea românească de învățătură de la pravilele împărătești și de alte județe cu zisa și cu toată cheltuiala a lui Vasile voievodul și domnul Țării Moldovei, din multe scripturi tălmăcite din limba elinească pe limba românească”), denumită și „Pravila lui Vasile Lupu”.

Cartea românească de învățătură este prima codificare legislativă cu caracter laic din istoria dreptului nostru. Ea a fost întocmită

de către logofătul Eustratie la ordinul lui Vasile Lupu și tipărită în anul 1646 la tipografia mănăstirii „Trei Sfetitei” din orașul Iași. Dispozițiile penale din respectivul act normativ erau formulate în baza unor principii moderne pentru acele timpuri, preluate din lucrarea lui Prosper Farinaccius „*Praxi et theorical criminalis*”, apărută în anii 1609 – 1614 la Veneția.

În Pravila lui Vasile Lupu pedeapsa era numită certare. Pe larg, de asemenea, se aplicau pedepse fizice (decapitarea, spânzurarea, tragerea în țeapă), pedepse privative de libertate (ocna, temnița, surghiunul la mănăstire), pedepse care vizau expunerea celui vinovat a propriului public (purtarea prin târg), pedepse religioase (afurisirea, oprirea la biserică) și pedepse pecuniare (amenzile sau gloabele). În anumite cazuri se aplica pedeapsa talionului, ca o reminiscență a sistemului răzbunării private. În anumite cazuri privațiunea de libertate aplicată pe un termen redus (de ex. câteva săptămâni) putea fi înlocuită cu amendă, dar numai pentru anumite fapte penale cum ar fi leziuni corporale. Dacă, spre exemplu, era comis un omor, atunci pedeapsa cu moartea nu putea fi înlocuită cu amenda numită „dușegubina” [10, p. 17].

În general, mărimea amenzii în respectiva pravilă varia în funcție de infracțiunea săvârșită, de exemplu, pentru omorul nou-născutului se încasa o amendă de 2,5 ori mai mare ca pentru omor din imprudență [10, p. 17].

Pravila lui Vasile Lupu s-a aplicat în Moldova până în secolul al XVIII-lea. Începând cu secolul al XVIII-lea, hrisoavele domnești – ca formă de exprimare a voinței clasei dominante – se situează pe un loc de frunte și domnii fanarioți le-au folosit din plin. În acest secol, intensa activitate legislativă s-a oprit la nivelul de proiect de cod oficial sau privat, precum și la o importantă serie de culegeri oficiale sau private de acte normative [10, p. 17].

După unirea Principatelor Române care

a avut loc în sec. al XIX-lea s-a produs și o unificare a legislației în rezultatul căreia în Moldova și Țara Românească a început să se aplice *Condica criminalicească* elaborată de către ministrul de Finanțe al României Alexandru Barbu Știrbei (1837-1895). Astfel, în anul 1865 a intrat în vigoare noul Cod penal – *Condica criminalicească*, care reprezintă un instrument legislativ complet și evoluat pentru vremea respectivă, având la bază *Legile împărătești* (*Basilicalele*), obiceiul pământului și Codul penal austriac din anul 1802.

Acesta a rămas în vigoare până la înlocuire la 30 aprilie 1865, cu Codul penal și Codul de procedură penală ale lui Alexandru Ioan Cuza (1820-1873). După cum anunță și titlul, lucrarea este organizată în două părți. Prima parte – *Pravilniceștile orânduiei*, întru cercetarea faptelor criminalicești – cuprinde un număr de 12 capitole, iar cea de-a doua parte – Pentru faptele criminalicești și pedepsele lor – 20 de capitole, însumând în total un număr de 263 de articole.

Asemănător altor legiuri moderne, Codul penal român din anul 1865 cunoaște o sistematizare riguroasă a infracțiunilor și pedepsele lor în trei cărți. În Cartea întâi, codul cuprinde sistemul pedepselor; în Cartea a doua – sistemul crimelor și delictelor; în Cartea a treia – sistemul contravențiilor și sancțiunile contravenționale. Astfel, conform structurii sale, Codul penal român din anul 1865 a adoptat o clasificare tripartită a infracțiunilor în: crime, delikte și contravenții [4, p. 266].

Referindu-ne la infracțiunile ce țin de încălcarea grosolană a ordinii publice Codul penal român din anul 1865 conține reglementări în Cartea a III-a intitulată „Despre tulburări aduse ordinii publice de către fețele bisericești”, Capitolul IV „Rezistență, nesupunere și alte necuviințe contra autorității publice”, Paragraful I „Rebeliuni”, unde în articolele ce urmează se menționa:

Articolul 170: „Orice atac, orice rezis-

tență cu violență prin fapt, în contra vreunui funcționar administrativ ori judecătoresc, de orice treaptă și calitate, care ar fi în lucrarea execuțiunii legilor, ordinelor sau ordonanțelor autorității publice, a ordinelor, a mandatelor sau a hotărârilor judecătorești, se numește rebeliune și se pedepsește, după împrejurări, ca crimă sau ca delict”.

Articolul 171: „Dacă rebeliunea s-a urmat de mai mult de douăzeci persoane armate, culpabilii se vor pedepsi cu reclusiunea; iar de nu vor fi fost armați, se vor pedepsi cu minimul reclusiunii”.

Articolul 172: „Dacă rebeliunea s-a urmat de un număr de mai mult de trei indivizi, până la douăzeci inclusiv, pedeapsa va fi minimul reclusiunii, de vor fi fost armați, iar de nu vor fi fost armați, pedeapsa va fi închisoarea de la trei luni la doi ani”.

Articolul 173: „Dacă rebeliunea nu s-a urmat decât de una până la trei persoane armate, se va pedepsi cu închisoarea de la trei luni până la doi ani, iar dacă rebeliunea s-a urmat fără arme, pedeapsa va fi închisoarea de la 15 zile până la șase luni”.

Articolul 174: „La caz de rebeliune urmată de o ceată sau atrupament, nu se va aplica nici o pedeapsă rebelilor ce se vor afla fără vre-o însărcinare sau întrebuițare în ceată și care se vor fi retras la cel dintâi avertisment al autorității publice, sau chiar în urma aceluia avertisment, de se vor fi prins fără arme, afară din locul rebeliunii și fără noi rezistențe din partea lor. Însă, vor fi supuși la pedeapsă pentru crimele sau delicturile particulare care fiecare va fi săvârșit personal” [8].

La fel, în Paragraful II „Ultraj și violențe contra forței publice și contra autorității publice și depozitarilor lor” al prezentului cod în articolele ce urmează se menționa precum că:

Articolul 182: „Cel ce, prin cuvinte sau scrieri înjurătoare, va atinge onoarea unuia sau mai multor funcționari administrativi

sau judecătorești, sau a unui jurat, în lucrarea sau cu ocaziunea exercițiului funcției lor, se va pedepsi cu închisoarea de la cincisprezece zile la șase luni; iar dacă ultrajul va fi urmat în sala ședințelor unei Curți sau al unui tribunal, osânda va fi închisoarea de la două luni până la un an. Ultrajul făcut prin gesturi ofensatoare sau prin amenințări, în contra unui asemenea funcționar public sau jurat, în exercițiul sau cu ocaziunea funcției sale, se va pedepsi cu închisoare de la cincisprezece zile până la trei luni; iar de va fi urmat ultrajul în sala ședințelor unei curți sau tribunal, se va pedepsi cu închisoare de la o lună până la șase luni)”.
Articolul 183: „Ultrajul făcut prin cuvinte, gesturi sau amenințări în contra oricărui funcționar public, precum și contra oricărui cetățean însărcinat cu un serviciu public sau municipal, sau agent însărcinat cu forța publică, în exercițiul sau cu ocaziunea funcției sale, se va pedepsi cu închisoare de la cincisprezece zile până la două luni sau cu amenda de la 50 până la 200 lei”.

Articolul 184: „Oricine va lovi, chiar fără armă și chiar fără a rezulta rănire, pe orice funcționar administrativ sau judecătoresc, în exercițiul funcției sale, sau cu ocaziunea acestui exercițiu, se va pedepsi cu închisoare de la un an până la doi ani. Iar dacă lovirea va fi urmat în sala ședințelor unei curți sau a unui tribunal, culpabilul se va osândi încă și cu interdicțiunea pe timp mărginit”.

Articolul 185: „Atacurile prevăzute la art. 184, de vor fi făcute contra unui impiegat sau ofițer ministerial, contra unui agent al forței publice sau contra unui jurat, ori alt cetățean însărcinat cu un serviciu public, în timpul exercițiului serviciului lor, sau cu ocaziunea acestui exercițiu, se vor pedepsi cu închisoarea de la o lună până la un an” [8].

În anul 1924 pe teritoriul deja al Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești a început să se aplice legislația penală unio-

nală și ucraineană. Astfel, până în anul 1927, în RASSM s-a aplicat Codul penal al Ucrainei din anul 1922, iar începând cu anul 1927 – un alt Cod penal al Ucrainei.

Alcătuît în deplină concordanță cu bazele legislației penale a URSS și a republicilor unionale din anul 1924, Codul penal al Ucrainei evidenția două tipuri de infracțiuni, și anume:

1. îndreptate împotriva orânduirii sovietice, ca cele mai grave, pentru care se fixa o limită de jos a pedepsei, care nu putea fi micșorată de judecată;

2. toate celelalte, pentru care se stabilea doar limita de sus a pedepsei.

În calitate de pedepse în Codul penal ucrainean din 1922 figurau: pedeapsa cu moartea, declararea drept dușman al poporului și expulzarea din URSS, privațiunea de libertate etc.

În conținutul acestui respectivului cod penal, existau reglementări referitoare la infracțiunea de huliganism, și anume Titlul 5 „Alte atacuri la adresa persoanei și a demnității sale”, articolul 176 „Huliganismul” cu următorul conținut: „Comportamentul răutăcios exprimat fără un anumit scop, însoțit de manifestare clară a lipsei de respect față de cetățeni sau societate în ansamblu, se pedepsește cu muncă neremunerată în folosul comunității, sau cu închisoare de până la un an” [17].

În anul 1958, Sovietul Suprem al URSS a adoptat Bazele legislației penale unionale și a republicilor unionale, în conformitate cu ele a fost elaborat și Codul penal al RSSM votat de Sovietul Suprem al RSSM la 24 martie 1961 și pus în aplicare la 1 iulie 1961.

Codul penal din anul 1961 cuprindea un articol separat care reglementa infracțiunea de huliganism, acesta se conținea în Capitolul XI „Infracțiuni contra securității publice, a ordinii publice și a sănătății populației” și anume art. 218 „Huliganismul” cu următorul conținut:

„Huliganismul, adică acte intenționate, care încalcă grosolan ordinea publică și exprimă o vădită lipsă de respect față de societate,

se pedepsește cu privațiune de libertate pe un termen de până la un an sau cu amendă în mărime de până la treizeci de salarii minime.

Huliganismul agravat, adică aceleași acte, care prin conținutul lor se deosebesc printr-un cinism excepțional sau o deosebită obrăznicie, ori însoțite de opunerea de rezistență unui reprezentant al puterii sau unui reprezentant al obștinii, care îndeplinește funcțiile de menținere a ordinii publice, sau altor cetățeni, care curmă actele huliganice, precum și săvârșite de o persoană, condamnată mai înainte pentru huliganism, se pedepsește cu privațiune de libertate pe un termen de la unu la cinci ani.

Huliganismul deosebit de agravat, adică acte, prevăzute de partea întâi sau partea a doua a prezentului articol, dacă ele au fost săvârșite cu aplicarea sau încercarea aplicării armei de foc sau cuțitelor, boxelor sau altor arme albe, precum și altor obiecte, special adaptate pentru vătămarea integrității corporale, se pedepsește cu privațiune de libertate pe un termen de la trei la șapte ani” [12].

Odată cu adoptarea noului Cod penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002, întreaga esență a articolelor, precum și structura capitolelor au fost modificate radical.

Astfel, în noul și actualul cod penal, infracțiunea de huliganism își regăsește reflectare în art. 287 „Huliganismul” din Capitolul XIII „Infracțiuni contra securității publice și a ordinii publice” având următorul conținut:

„(1) Huliganismul, adică acțiunile intenționate care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor sau de amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe, de opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice, precum și acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită, se pedepsește cu amendă în mărime de la 550 la 1050 unități convenționale sau cu

muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 3 ani.

(2) Aceeași acțiune săvârșită:

a) de o persoană care anterior a săvârșit un act de huliganism;

b) de două sau mai multe persoane;

c) pe teritoriul sau în incinta unei instituții medico-sanitare publice ori private;

d) împotriva medicului sau a lucrătorului medical aflat în exercițiul funcțiunii;

e) din motive de prejudecată, se pedepsește cu amendă în mărime de la 750 la 1350 unități convenționale sau cu închisoare de până la 5 ani.

(3) Huliganismul agravat, adică acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), dacă au fost săvârșite cu aplicarea sau cu încercarea aplicării armei sau a altor obiecte pentru vătămarea integrității corporale sau sănătății, se pedepsește cu închisoare de la 3 la 7 ani” [12].

Totodată, conform Hotărârii Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.25 din 12.08.2021 (în vigoare 12.08.2021) cuvântul „grosolan” și textul „cinism sau” din art.287 alin.(1) CP, se declară neconstituționale.

Reieșind din prevederile art. 1 alin. (3) al Constituției R. Moldova: „Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate” [5] și în contextul globalizării relațiilor internaționale, subiectul promovării și respectării drepturilor omului devine tot mai actual și larg discutat atât pe plan național, cât și cel internațional, fapt, ce asigură drept urmare, respectarea de către state a tuturor prevederilor actelor internaționale.

Drepturile și libertățile omului urmează a fi protejate împotriva individului însuși și apoi deja împotriva statului, deoarece statul, la rândul său, constituie garantul respectării acestor drepturi.

Deseori, însă, asigurarea de către stat a protecției și promovării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului este inefficientă și nu acoperă toate spectrele de drepturi și libertăți, motiv care denotă necesitatea instituirii unor mecanisme și garanții internaționale care ar veghea respectarea, promovarea și dăinuirea acestora.

Astfel, un rol deosebit de important în promovarea și asigurarea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului le revin actelor internaționale.

La fel, luând în considerare caracterul de amploare a infracțiunii de huliganism, formele de manifestare a acesteia și urmările prejudiciabile survenite după comiterea ei, în conținutul cadrului normativ internațional s-au introdus numeroase norme care într-un mod direct sau indirect protejează cele mai sacre valori ale ființei umane.

Primul și cel mai semnificativ act sau „Idealul comun” atins de către toate popoarele și națiunile întru asigurarea respectului pentru drepturile și libertățile fundamentale ale omului este Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948, prin Rezoluția 217 A în cadrul celei de-a treia sesiuni a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite.

Declarația a fost adoptată de 58 de state membre ale Adunării Generale a ONU, existând, însă, mai multe țări care s-au abținut ca de exemplu: URSS; țările din Europa de Est; Africa de Sud și Arabia Saudită etc. Declarația a constituit o necesitate a acelei perioade, după șase ani de război și milioane de vieți masacrate în timpul holocaustului. Statele care au elaborat textul și l-au adoptat, au considerat necesară existența unui set de „reguli” care să stabilească anumite drepturi și libertăți universal valabile și recunoscute, astfel încât să se evite cazuri continue și complexe de încălcare a acestora, așa cum se întâmplase cu patru ani înainte, în timpul ce-

lui de-al Doilea Război Mondial. Declarația a fost redactată, într-o oarecare măsură, după modelul Declarației franceze a drepturilor omului și cetățeanului din anul 1789 și a Declarației de independență a Statelor Unite din anul 1776. Documentul are un preambul și 30 de articole care definesc principalele drepturi ale ființei umane [7].

Printre cele mai importante drepturi garantate de declarație se enumeră următoarele:

- drepturi civile – dreptul la viață, libertatea și securitatea persoanei, viață privată și de familie, inviolabilitatea locuinței, secretul corespondenței, onoare și demnitate, libera circulație, căsătorie și întemeierea familiei, întrunire pașnică;

- drepturi politice – dreptul la azil, cetățenie, alegeri;

- drepturi economice – dreptul la proprietate, retribuție egală pentru munca egală;

- drepturi procedurale – dreptul de a fi un subiect de drept, dreptul la recurs efectiv, la un proces echitabil;

- drepturi sociale – dreptul la asigurări sociale, dreptul la muncă, dreptul de a înființa sindicate, dreptul la odihnă și timp liber, la un nivel de trai decent, asigurare în caz de boală, șomaj, văduvie, bătrânețe, dreptul la educație etc.

Printre numeroasele drepturi garantate de Declarație se numără și cele se ce referă la libertate, demnitate, egalitatea în drepturi, securitatea persoanei și dreptul la viață.

Drepturile enumerate mai sus se regăsesc în următoarele articole din declarație și anume:

Articolul 1. „Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi. Ele sunt înzestrate cu rațiune și conștiință și trebuie să se comporte unele față de altele în spiritul fraternității” [7].

Articolul 2. „Fiecare om se poate prevala de toate drepturile și libertățile proclamate în prezenta declarație fără nici un fel de deose-

bire ca, de pildă, deosebirea de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, de origine națională sau socială, avere, naștere sau orice alte împrejurări. În afară de aceasta, nu se va face nici o deosebire după statutul politic, juridic sau internațional al țării sau al teritoriului de care ține o persoană, fie ca această țară sau teritoriu sunt independente, sub tutelă, neautonome sau supuse vreunei alte limitări de suveranitate” [7].

Articolul 3. „Orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și la securitatea persoanei sale” [7].

Articolul 5. „Nimeni nu va fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante” [7].

Următorul document care garantează respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și îndeosebi dreptul la viață, libertate, securitatea persoanei etc. îl constituie Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, adoptat de către Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la data de 16 decembrie 1966.

Pactul este constituit dintr-un preambul și 53 de articole menite să asigure respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Prezentul pact asigură respectarea de către părți a drepturilor civile și politice ale persoanelor, inclusiv în conținutul acestuia se regăsesc și reglementări ce se referă la: dreptul la viață, libertatea de exprimare, libertatea de reuniune, libertatea religioasă, drepturile electorale și drepturile la un proces adecvat și un proces echitabil.

Astfel în articolul 6 alin. (1) se menționează precum că: „Dreptul la viață este inerent persoanei umane. Acest drept trebuie ocrotit prin lege. Nimeni nu poate fi privat de viața sa în mod arbitrar” [11].

Articolul 7 prevede că: „Nimeni nu va fi supus torturii și nici unor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante, în spe-

cial, este interzis ca o persoană să fie supusă, fără consimțământul său, unei experiențe medicale sau științifice” [11].

La fel, articolul 9 în alin. (1) prevede că: „Orice individ are dreptul la libertatea și la securitatea persoanei sale” [11].

Drepturile menționate anterior, la fel sunt garantate și de Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO), elaborată de Consiliul Europei și semnată pe data de 4 noiembrie 1950 la Roma și ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.1298-XIII din data de 24.07.1997.

Textul convenției este structurat în 59 de articole ale căror obiectiv este protejarea persoanelor fizice împotriva încălcărilor drepturilor omului.

Respectiva Convenție constituie o adevărată compilație a articolelor ce reglementează drepturile și libertățile fundamentale ale omului, fiind considerată una dintre cele mai noi construcții ale sistemului instituțional internațional. Convenția și protocoalele sale adiționale apără îndeosebi drepturile și libertățile fundamentale ce au drept titulari persoane fizice, privite individual, sau diverse entități sociale, dar cu excepția structurilor statale.

Printre drepturile *inalienabile* cuprinse în convenție se enumeră următoarele:

- dreptul la viață și dreptul de a nu fi torturat (art. 3);
- dreptul de a nu fi ținut în sclavie și dreptul de a nu fi obligat la muncă forțată (art. 4);
- dreptul la neretroactivitatea legii penale (art. 4 din Protocolul nr. 7);

Printre drepturile *condiționale* cuprinse în convenție se numără:

- dreptul la libertate individuală;
- dreptul la un proces echitabil;
- dreptul la respectarea vieții private și familiale, a domiciliului și a corespondenței;
- libertatea de gândire și conștiință;
- dreptul la liberă exprimare;

- dreptul la liberă asociere;
- dreptul de proprietate;
- dreptul la instruire;
- dreptul la alegeri libere;
- libertatea de circulație și interdicția expulzării naționalilor;
- dreptul la dublu grad de jurisdicție în materie penală;
- dreptul la indemnizare în caz de eroare judiciară;
- dreptul de a nu fi judecat de două ori pentru săvârșirea aceleiași fapte penale.

Printre numeroasele articole din convenție menționăm cele care într-un mod direct apără dreptul la viață și integritatea persoanei și anume următoarele:

Articolul 2 „Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat, decât în executarea unei sentințe capitale pronunțate de un tribunal când infracțiunea este sancționată cu această pedeapsă prin lege” [6].

Articolul 3 „Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante” [6].

Concluzii

Reglementări juridice ale infracțiunii de huliganism își i-au originea încă din antichitate. Astfel, în formele sale inițiale acestea au existat încă din cele mai vechi timpuri, fapt adevărat prin numeroase culegeri de legi precum: Codul lui Hammurabi, Codul lui Iustinian, Pravila rusă, Articolul Militar, Svod Zakonov, Pravila lui Vasile Lupu, Codul penal român din anul 1865 Codul penal al Republicii Sovietice Socialiste Ucrainene din anul 1922, Codul penal al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești din anul 1961 etc.

La fel, un rol deosebit de important în promovarea și asigurarea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului îi revin actelor internaționale, care, la fel, garantează și asigură respectarea acestora.

Referințe bibliografice

1. ARAMĂ, Elena. *Istoria Dreptului Românesc*. Chișinău: Reclama, 1998. 200 p.
2. Administrare. Info. <https://administrare.info/domenii/drept/16711-codificarea-dreptului-roman-%C3%AEn-timpul-lui-justinian> (accesat la 10.02.2023).
3. Articolul militar. <https://ro.birmiss.com/militar-articolul-1715-o-prezentare-generalala/> (accesat la 22.02.2023).
4. BRÎNZA, Sergiu. *Evoluția reglementărilor privind protecția penală a proprietății pe teritoriul Republicii Moldova*. Chișinău: ARC, 2001. 448 p.
5. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1 din 12.08.1994.
6. Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 1298-XIII din 24.07.1997). În: *Tratate internaționale (ediția oficială)*. Vol. I. Chișinău, 1998. 388 p.
7. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la New York la 10 decembrie 1948 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 217-XII din 28.07.1990). În: *Tratate internaționale (ediția oficială)*. Vol. I. Chișinău, 1998. 388 p.
8. Enciclopedia liberă Wikipedia. [https://ro.wikipedia.org/wiki/Codul_penal_al_Rom%C3%A2niei#:~:text=Codul%20penal%20de%20la%201865,Codul%20penal%20prusian%20\(1851\)](https://ro.wikipedia.org/wiki/Codul_penal_al_Rom%C3%A2niei#:~:text=Codul%20penal%20de%20la%201865,Codul%20penal%20prusian%20(1851)) (accesat la 13.02.2023).
9. Istorie regăsite. <https://istoriiregaseite.wordpress.com/2016/10/18/legile-regelui-hammurabi/> (accesat la 10.02.2023).
10. MARTIN, Daniel. *Măsurile alternative privațiunii de libertate în legislația penală a Republicii Moldova*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2008. 201 p.
11. Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice, adoptat la New York la 16 decembrie 1966 (ratificat prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 217-XII din 28.07.1990). În: *Tratate internaționale (ediția oficială)*. Vol. 1. Chișinău, 1998. 388 p.
12. Registrul de stat al actelor juridice al Republicii Moldova https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134866&lang=ro# (accesat la 13.02.2023).
13. Sănătatea. <https://sanatatea.com/pub/personalitati/834-iustinian-i-cunoscut-pen->

tru-importantul-cod-de-legi.html (accesat la 11.02.2023).

14. SMOCHINĂ, Andrei. *Istoria universală a statului și dreptului*. Chișinău: Bons Offices, 2006. 552 p.

15. VOICU, Pavel, MARIȚ, Alexandru. *Menținerea, asigurarea și restabilirea ordinii publice – obiectiv de bază al poliției*. În: *Studii Juridice Universitare* Nr. 3-4 (31-32), 2015. pp. 131-142. ISSN 1857-4122.

16. Краткая редакция Академический список. Правда Росская. Цит. по: Отечественное законодательство XI – XX веков: Пособие для семинаров. Часть I (XI-XIX вв.) / Под ред. проф. О.И. Чистякова. – М.: Юристъ, 1999.

17. Уголовный кодекс от 1922 года. <http://museumreforms.ru/node/13810> (accesat la 26.03.2023).